

TEVFİK FİKRET'İN ŞİİRLERİNDE HÜZÜN

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
51. SAYI / VOLUME
2022-BAHAR / SPRING

Öz: Güzel sanatların bir şubesi olan edebiyat; insanoğlunun yaşadığı üzüntü, sevinç, keder gibi duygularının sanatkârın mizaç ve üslubunca sanatına yansımalarıdır. İç dünyasında yaşadıklarını, hissettiklerini kelimelere dönüştüren sanatkâr, kendi ruh dünyasının kapısını aralarken aslında tüm insanlığın ortak duyuş ve düşünüşünü de ifade eder. Bu ifade ediş kelimelerin farklı bir bütünlükle bir araya geldiği ve günlük dilde kullanılan dilden farklı olarak bir üst dile dönüştüğü edebî ve estetik bir yapıya bürünür. Tevfik Fikret için şiir dilin büyük bir titizlikle işlendiği, hissedilenlerin/ duyulanların ya da görülenlerin uyandırdığı hislerle anlatıldığı bir tablo gibidir. Gerek mizaç ve gerek benimsediği sanat anlayışı onun şiirlerinde çok çeşitli kelime ve kelime gruplarıyla ifade edilen bir hüznü karşımıza çıkarır. Bu çalışmada Tevfik Fikret'in duygu dünyasına hüznü açısından bakmayı hedefledik. *Rübab-ı Şikeste*'de hüznü, elem, keder ve benzeri kelimeleri tespit ederek bu kelimelerin şiir içindeki anlam, imge ve çağrışım durumlarını örnekler üzerinden ortaya çıkarmaya çalıştık. Böylece şairin hüznü çerçevesinde kelime kadrosunu ve anlam dünyasını gözler önüne sermek istedik.

Anahtar Kelimeler: Tevfik Fikret, *Rübab-ı Şikeste*, Şiir, Hüznü, Elem.

Melancholy in Tevfik Fikret's Poetry

Abstract: Literature which is one of the branches of fine arts is the reflection of experience, sorrow, joy and emotion of human beings on the art with artist's character and style. While the artist, who transforms her inner world into words, opens the door of her own spiritual world, she also expresses the common feeling and thinking of all humanity. This expression takes on a literary and aesthetic structure where words come together with a different unity and transform from daily language to upper language. For Tevfik Fikret, poetry is like a painting in which language is handled with great care, and what is felt/heard or seen is described with the feelings aroused in the poet. Both his temperament and his artistic understanding he adopts is presented to us with melancholy expressed in a wide variety of words and phrases in his poems. In this study, we aimed to analyze Tevfik Fikret's emotional world in terms of melancholy. By identifying the words such as melancholy, anguish, grief etc. in *Rubab-ı Sikeste*, we tried to reveal the meaning, image and connotation of these words in the poem. Thus, we wanted to reveal the poet's vocabulary and meaning world within the framework of melancholy.

Keywords: Tevfik Fikret, *Rübab-ı Şikeste*, Poem, Melancholy, Pain.

Sorumlu Yazar Corresponding Author

Arş. Gör. Dr.
Seher ERDOĞAN ÇELTİK

Gazi Üni.
Gazi Eğitim Fak.
Türk Dili ve Edebiyatı Eğt. Böl.

sehererdogan@gazi.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9686-6524

Gönderim Tarihi

Received

18.03.2022

Kabul Tarihi

Accepted

15.05.2022

Atf

Citation

Eroğın Çeltik, Seher. "Tevfik Fikret'in Şiirlerinde Hüznü." *Türklük Bilimi Araştırmaları*, no. 51, 2022, ss. 101-117.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

Giriş

Türk şiirinde önemli bir yere sahip olan Tevfik Fikret'in Edebiyat-ı Cedîde anlayışıyla kaleme aldığı şiirlerinde yoğun bir hüznün duygusu göze çarpar. Rübâb-ı Şikeste tarandığında hüznü ifade eden pek çok yakın anlamlı kelime kadrosuyla karşılaşılır. Tevfik Fikret'in şiirlerinde hüznün bu kadar geniş yer tutmasının sebebi; şairin mizacı, sanat anlayışı ve beslendiği kaynaklar ile yaşadığı dönemin atmosferinde aranabilir. Burada onun hüznü şiirlerinde nasıl geniş bir kelime kadrosuyla ifade ettiği ve bu soyut kavramı nasıl somutlaştırdığı araştırılmıştır.

Güzel sanatların bir şubesi olarak kabul edilen edebiyatın malzemesi kelimelerdir. Günlük hayatta kullanılan kelimeler orada bir araya gelerek insanı başka mecralara götürür. Günlük hayatta kullandığımız dil artık edebî bir dil hâline dönüşür. Bilhassa kelimelerle örülen şiir, bizleri his ve hayalin zirvelerinde dolaştırır. Kelimelere yüklenen yeni anlamlar; mazmunlar ve imgeler olarak karşımıza çıkar.

“Haz” ve “elem” olmak üzere şiirin iki temel kaynaktan beslendiği dikkate alındığında edebiyatımızda bu duyguları ifade eden eserlerin oldukça fazla bir yer tuttuğunu görürüz (Tarlan 19, 61, 147; Karaosmanoğlu 44). Hatta şiirde elem, hüznün, gam, keder, melâl, teessür, ıstırap vb. birçok kelime ile benzer duyguları ifade ederiz. Bu noktada Ahmet Haşim'in “Melâlî anlamayan nesle âşinâ değiliz” mısraı aklımıza gelir. Yine Hilmi Yavuz “Hüznün ki en çok yakışandır bize” (193) ifadesiyle edebiyatımızda elemin/hüznün yerini gözler önüne serer. Hüznün hayatın bir parçası olduğunu söyleyen Kemal Sayar; onun bireyi zenginleştirdiğini, bireyin içe bir yolculuk yapmasını ve kendini tanımasını sağladığını düşünür (86). Bu açıdan baktığımızda pek çok edebî eseri, sahibinin yaşadığı hüznün sanatsal ifadesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Resim, müzik gibi güzel sanatların başka dallarıyla da meşgul olan Tevfik Fikret'in şiirlerindeki estetik düşüncüyü güzel sanatların farklı alanlarındaki prensiplerle zenginleştirdiği görülür (Okay 137; Kaplan 80). Bu bağlamda soyut olan hüznü tablo gibi yazdığı şiirlerle somutlaştırması onun şiirlerinde dikkat çeken noktalardanır. Realiteden kaçış, hayale sığınma, bedbinlik, melâl vb. gibi Edebiyat-ı Cedîde deyince akla gelen temalar Tevfik Fikret'in şiirlerinde de sık sık karşımıza çıkar. Hasan Akay onun şiirlerinde melankoli sebebiyle bir kederlenme ve ağlama hâline dikkat çeker (138). Tevfik Fikret ve Cenap Şehabettin'deki melankoliden bahseden bir makalede onun beş şiirinden hareketle genel bir değerlendirme yapılmıştır (Karabulut 507-520).

Rübâb-ı Şikeste'de; “hüznün, hazin, mahzun, elem, müteallim, teellüm, keder, mükedder, ekdâr, iktirâb, teessür, mağmum, gam, melâl, mâtem, nevmîd, ızdırıp, muzdarip, meyus, hüsrân, yeis” kelimeleri ve bu kelimelerle oluşturulan anlam öbekleri ile Tevfik Fikret, hissettiği duygu durumunu ifade etmiştir. Burada şairin benzer duygu durumlarını ifade etmek için bu kadar

farklı kelime kadrosu ile karşımıza çıkması onun hüznü/elemlerini ne kadar çok işlendiğini göstermektedir.

Bu çalışmayla *Rübab-ı Şikeste*'de hüzün, elem, keder vb. kelimeleri tespit ederek şairin şiirlerinde bunlara nasıl bir mana verdiği, kelimelerle nasıl bir imge ve çağrışım dünyası oluşturduğunu ortaya koymak istedik. Böylece Tefik Fikret'in hüzün etrafındaki kelime kadrosu ve anlam dünyasını belirlemeye çalıştık. *Rübab-ı Şikeste*'yi taradığımızda çok fazla kelime kadrosu karşımıza çıktı. Bu sebeple çalışmamızı makale hacmini dikkate alarak hüzün, hazin, mahzun, elem, müteellim, teellüm kelimeleri ile sınırlandırdık. Diğer kelimeleri bir başka yazı konusu olarak planladık.

1. Hüzün

Gönülde hissedilen gariplik ve burukluk, arzulanan bir şeyin elden kaçması veya istenmeyen bir şeyin başa gelmesi yüzünden duyulan tasa, üzüntü, gam, keder olarak tanımlanan hüzün; *Rübab-ı Şikeste*'de 18 defa kullanılmıştır (Devellioğlu 469, lugatim.com). Tefik Fikret'in hüznü genel olarak hayal-hakikat çatışması ya da bir tablonun/levhanın kendisinde uyandırdığı duygular olarak karşımıza çıkar. Burada “jeng-i hüzn, enîs-i hüzn, nişîb-i hüzn, hüzn-i mebhût-ı pür-gubâr ve hüzn-i leyâl” gibi tamlamalar dikkat çekicidir.

*O jeng-i hüzn büürnmiş duran likâ-yı hazan
Sükûn içinde merâret-nümûn-ı hasret iken,
Serin serin eserek bir nesîm-i pür-halecân
-Kopup gelir gibi en muztarib gönüllerden-
Getirdi bir acı lerziş gusûn u evrâka;
("Berf-i Zerrîn" s. 380)*

Bir sonbahar tasvirinin yapıldığı yukarıdaki mısralarda şairin hangi duygularla tabiata baktığı görülmektedir. “Hazanın yüzü/likâ-yı hazan” tamlamasıyla tasvir edilen sonbahar mevsimi, hasret çeken bir insana benzetilir. Sessizlik içinde hasret acısı çeken sonbahar, hüzün pasına bürünmüştür. Hüzün, üzeri pasla kaplanmış bir metal gibi tasavvur edilir. Burada paslanan hüzün değil sonbahardır: Sonbaharda etrafın sarı, kahve, kırmızı yapraklarla donanmış olması şaire paslı hüzün tamlamasını kurduruyor. Sonbahar hüznü çağrıştırdığı için tabiat görüntüsü ile şairin tabiatı algılama biçimi arasında bir uygunluk görülüyor.

“Süha ve Pervin”de birbiriyle aynı kavram alanı içerisindeki kelimelerin bir arada kullanımı duygu yoğunluğunu gözler önüne sermesi açısından dikkat çekicidir: Melûl, melâl, hazîn ve hüzün. Burada Sühâ'nın tabiata bakışı karşımıza çıkar. Eşyanın çehresine melâli yakıştıran Süha, ruhundaki hüzün ile bu durum arasında bir benzerlik kurar:

*-Şu nâzlı tıfl-ı semâvî kadar melûl olsa...
Melâli çehre-i eşyâya pek yaraştırırım.
Menâzırında hazîn bir hayâl araştırırım.*

Denir ki hüzn ile rûhumda bir karâbet var;
 (“Süha ile Pervin” s. 320)

Aşağıdaki mısralarda gece, mutlu bir insan gibi düşünülmüştür. Her şey uyurken sabaha kadar gözüne uyku girmeyen şair, titrek ışığı kendisinin hüznün arkadaşı olarak görür. Sürekli ve faydasız bir şekilde sabahın karanlığının uğursuz doğuşunu ümit içinde beklemektedir. Bu bekleyişte şairin canlı, diri/zinde isteklerinin içinde gömülü kaldığı görülür. Tezatlar üzerine kurulan şiirde duygu yoğunluğu bu şekilde gözler önüne serilir: Her şey uyur; ama şair uyanık, gece mesut ancak şair hüznün arkadaşı, karanlık sabahın uğursuzluğunu ümit içinde bekler ve kalbi canlı/zinde isteklerin/arzuların mezarı olmuştur. Şiirdeki elem sadece hüzn kelimesine değil; şiirin sanki bütününe yayılmış gibidir:

Evet, her şey uyur, ey leyl-i mes'ud;
Fakat ben bir zıyâ-yı ra'ş'e-dârın
Enîs-i hüznü, bî-ârâm ü bî-sûd,
Müebbed beklerim bir subh-ı târın
Tulû-ı nahsını ümmîd içinde...
İçim bir medfen-i âmâl-i zinde!
 (“Hâb-ı Girfzân” s. 386)

“Nişîb-i hüznü ezer, inletir fırâz-ı mesârr!” mısrasında insandaki duygu değişimi gözler önüne serilir. Buna göre; sevincin yükselişi sırasında hüznün inişe geçmektedir. Sevgi ve hüznün ifade edilirken duygu geçişi sanki yokuşu ve inişi olan bir yol gibi düşünülmüştür. Sevinç- hüznün ve iniş-yokuş gibi tezatlı söyleyişler duygusal değişimin boyutunu okuyucuya sezdirir (“Enîn-i Gam” s. 389).

Şiirde hüznün şaşkın bir bakışa/insana benzetilirken titrek bir mum ışığında havadaki toz zerreciklerinin görünümü de adeta bir tablo gibi gözler önüne serilmektedir. “Muhteriz bir ziyâ” bize titreyen bir ışık olan mum ışığını hatırlatmaktadır. Odanın içerisi toz zerrecikleri şeklinde bir hüznle doludur:

Muhteriz bir ziyâ, basık tavanın
Hüzn-i mebhût-ı pür-gubârında
Titreyip söndü; şimdi boş odanın
Nîm muzlim kalan cidarında
 (“Ninni” s. 408)

Aşağıdaki satırlarda sessiz bir ortamda tabiatı dinleyen birinin hissettikleri anlatılır. Kırıldaki bu tenhalıkta aslında yaratılışın sevinçli nağmeleri titreşir; ancak şair bu durumu üzüntü veren تنها olarak tanımlar. Yaratılışın sevinçli nağmesi karşısında dahi şairin hüznü kapıldığı görülür. Hüznün müsebbibi sevgilidir, denilebilir; çünkü gururu terk etmesi istenen birisinden söz edilmektedir. Eğer bu kişi gururu bırakırsa aslında güzel şeyler işitmeye başlayacak ve şair şiirin nağmesini, sevgili ise kuşların ahengini duyacaktır:

Kırlarda, o tenhâyî-i hüzn-âver içinde

*Titrer gibidir hilkatın elhân-ı sürûru;
Terket de gurûru,
Gel dinleyelim gel
Ben zenzeme-i şî'ri, sen âheng-i tuyûru.
("Baharda" s. 418)*

Şair; hayalin katlarında uçarken hakikatin, bir kanat vuruşuyla bu gölgeleri yırttığını söyler. Hakikatin bir kuşa benzetildiği şiirde Edebiyat-ı Cedîde zihniyetini yansıtan, tıpkı "Süha ve Pervin" şiirinde gördüğümüz, bir hayal-hakikat çatışması karşımıza çıkar. Hayalin katmanlarında uçarken hakikatin bir kanat vuruşuyla hayatın gerçeklerine düşen şaire hayat yani realite/hakikat; birden ağlamaklı/gözü yaşlı acıyı ve gecelerin hüznünü en acı bir ders ile öğretir. Bu noktada hayat bir öğretmen gibi düşünülmüştür:

*Çâk etti, biz etbâk-ı tahayyülde uçarken,
Bir sadme-i bâliyle hakikat bu zılâli;
Öğretti hayât en acı bir ders ile birden
En giryeli hicrânı... Bütün hüzn-i leyâli!
("Bir Hicrân-ı Muvakkattan Sonra" s. 429)*

Şiirde sessizlik içerisinde duyulan bir ıstırap söz konusu. Hüzün, melâl, muzdarip gibi aynı kavram alanı içerisindeki kelimelerin kullanımı, keder duygusunun şiddetini göstermek içindir. Tabiatın büyük bir melali olduğunu söyleyen şair, aslında kendi melalini tabiata yansıtmaktadır. Nitekim şiirin devamında tabiatın hüznünün de kendisinininki gibi samimi, derin, ince ve gizli olduğunu söyler. Bu satırlar şairin karanlık, sessiz bir gecede tabiatla baş başa olduğu bir tablo gibidir. Kendisinin hissettiği büyük melali, gizli ve derin hüznü tabiatla özdeşleştirir. Onun da kendisinininki gibi büyük bir kederi olduğu fikrine kapılır:

*Sükûn içinde... Fakat muztarip, emînim ki
Tabiâtin da büyük bir melâli var bu gece;
Onun da hüznü samûmî, derin, hafî, ince;
("Sükûn İçinde" s. 434)*

Şair taze çimende, تنها bir ortamda yürümektedir. Etrafa baktığında kendisine uzak ya da yakın eşyada mahzun bir sessizlik görür. Tabiatın hüznünlü yüzünde ağlamanın titreyişi doludur ve şair bu manzaradan hoşnuttur. Tabiatı sanki ağlayan hüznünlü bir insan yüzü gibi düşünen Tefik Fikret, nisan ayı içinde sanki bir sonbahar görmektedir:

*Yürürdüm öyle, çemen tâze, ortalık tenhâ;
Uzak yakın bütün eşyâda bir sükûn-ı melûl;
Likâ-yı hüzn-i tabiat pür-ihzâz-ı bukâ...
Güzeldi doğrusu: Nisân içinde bir eylül.
("Son Tesâdüf" s. 451)*

Bir mezarlık karşısında şairin duygu ve düşüncelerine tanıklık ettiğimiz bu şiirde ezelden beri fanilerin ihtiyacı olan iki şeyden söz edilir: Uyku ve

sükûn. Buradaki her ölünün sükûn ve uyku hâli içerisinde olduğu hükmüne varıldığına göre mezarlıkta yatanlar şehitler olmalıdır. Nitekim şiirin adı “Şehitlikte”dir. Hüzünlü alnında diye tanımlanan mezar taşında bir ibare yazılıdır: Baki olan yalnız Allah'tır. İnsanın faniliği ve Tanrı'nın sonsuzluğu bir tezat olarak verilirken insanın âcizliği de hatırlatılmaktadır; çünkü mezar taşındaki yazı, aslında fani insanoğlunun ihtiyacının göstergesidir. Mezarlıktaki servilerin salınışı orada yatan kişilerin ibretli menâkıplarını gelip geçene anlaşılır bir dille okuyan kimselere benzetilmiştir. Şiirde bir tabiat manzarasının şairin zihninde nasıl canlandırıldığı görülür. Bu sade mezarın beş asrın âşiyanesi olması da kabirdeki kimselerin şehadetlerine tanıklık etmektedir. Şair, devletin kuruluşundan beri, şehitlerin yuvası olan mezarlık karşısında haşyet yüküyle kırılmış bir vaziyettedir ve sanki nazarlarından ecdadının kafileri geçmektedir. “Geçer” kelimesinin tekrarı göz önünde canlandırılan kafilenin geçişini okuyucuya hissettirir gibidir:

*Sükûn u hâb: Ezeli ihtiyâc-ı fâniyyet!
Nüvişte cebhe-i hüznünde bir "hüve'l-bâki",
Bu ihtiyâc-ı fenânın şu taş nişânesidir;
Şu serviler mütehâşî birer talâkatle
Okur geçenlere âit menâkıb-ı ibret;
Şu sâde makbere beş asrın âşiyânesidir.
Bu âşiyânede ben şimdi, bâr-ı haşyetle
Şikeste, etmedeyim gölgelerden istimdâd:
Geçer, geçer nazarımdan kavâfil-i ecdâd.
("Şehîdlikte" s. 487)*

Bu satırlarda gençlik yıllarında yazdığı şiirlere bakan şairin hislerini buluruz. O, eski şiirlerini solgun benizli, boynu büyük ve tozlu bir demet olarak tasvir eder. Çiçek demetinin üzerinde belki on senelik bir hüznün pası vardır. Metal bir nesnenin paslanması için geçen süreyi şair, kendi duygularını anlatırken kullanmıştır. Burada hüznün şiiri kaplayan bir pas gibidir. Hüznün pası ile tozlu demet kullanımları anlamsal olarak birbirini tamamlarken yazılan şiirin çok eskilere ait olduğu okuyucuya fark ettirilir. Eski şiirler, titreyen, merhamete muhtaç kimsesiz bir çocuğa benzetilmiştir. Bunların şairden beklentisi kendisini kabullenmesi, sarması, reddetmemesi ve sükûn çukuruna atmasıdır/huzura kavuşturmasıdır. Şiirde birisinden sevgi, merhamet ve dinginlik arzulan bir çocuğun tasviriyle şairin kendi geçmişiyle hesaplaşması ve geçmişi kabullenme arzusu anlatılmıştır:

*Solgun benizli, boynu bükük, tozlu bir demet;
Üstünde belki on senenin jeng-i hüznü var:..
Bir kimsesiz çocuk gibi, muhtâc-ı merhamet,
Karşımda titriyor: Beni mahvetme, bağla, sar,
Bir hufre-i sükûnuna at leyl-i kalbinin;
Ben mâzî-i şebâbının eş'ârıym senin!..
("Eski Şeyler" s. 596)*

Şairin ölen babasının evi karşısında hissettikleri, bir manzara olarak okura sunulur. Kalbin hissettiği duygu hazin kelimesi ile ifade edilirken bu hazin kalbe karanlığın çökmesiyle yaşanan duygunun daha da ağırlaştığı/derinleştiği fark edilir. Bu durum şair için yokluğun yarattığı büyük hüznün bir göstergesidir. Baba ocağı parlak, ışık dolu bir safa yuvası iken artık karga ve baykuş sesleriyle inleyen bir mekâna dönüşmüştür. Gördüğü manzarada şair yaşadığı hüznün somutlaştırır. T. Fikret'in diğer şiirlerinde de karşımıza sıklıkla çıkan bir manzara karşısında şairin gördüklerine yüklediği anlam burada da görülür:

*Yine dün geçtim, âh bin hasret,
Âşiyân-ı peder civârından:
Kaldı cismim önünde bî-hareket,
Çöktü kalb-i hazîne bir zulmet;
O ne hüzn-i mehîb-i mahviyyet!
Bir safâ-âşiyân-ı pür-fer ü tâb
Olmuş ârâm-zâr-ı bûm u gurâb.
("Âşiyân-ı Peder" s. 597)*

Seher vaktinde etrafını seyreden bir kimsenin gördüklerini anlattığı ve bu gördüklerinin şairin duygu dünyasına tanıklık ettirdiği manzara şu şekildedir: Latif bir hava, deniz durgun, gökyüzü uykudan yeni uyanmış bir insan gibi mahmur. Bu manzara sanki tenhayı dalgalandıran bir rüzgâr gibidir. Şair gökyüzü ve çölü seyri sırasında günün yavaş yavaş karanlıktan aydınlığa doğru geçişini bu şekilde anlatır. Manzara karşısında çimenlerin üzerinde hüzün ve sevincin bir arada olduğunu söyleyerek aslında kendi duygularının çatışmasını bu tezatlı söyleyişle daha etkili bir şekilde anlatmak ister:

*Havâ latîf, deniz râkid, âsüman mahmûr;
Temevvüç etmede yer yer zılâl tenhâyî;
Neşîmen-i çemen üstünde vakf-ı hüzn ü sürûr,
Seherde seyre koyuldum semâyı, sahrâyı...
("Subh-ı Baharân" s. 604)*

Ufku seyreden şairin gözüne sükûnet ve hüznün garipliğiyle bir yıldız çarpar. O, geçen safa gecesinin hasretinin gözüdür ve seher âlemine uzaktan bakan yıldız; bu hâliyle bir şeye uzaktan hasretle bakan insana benzetilmiştir. Burada da bir manzara karşımıza çıkmaktadır. Aslında manzarayı şair uzaktan seyretmektedir; ancak hissettiği duyguları yıldıza yüklemiştir:

*Şu bir sitâre ki ufkun yegâne zîyenetidir,
Garîb-i hüzn ü sükûnetle çarpıyor nazara
Geçen leyâl-i safânın o çeşm-i hasretidir
Ki dürdan nazar etmekte âlem-i sehere...
("Subh-ı Baharân" s. 605)*

Tefik Fikret, tezatlı söyleyişlerle yaşadığı duygu yoğunluğunu daha etkili bir şekilde dile getirmiştir. Burada da kendisinin sevgiliye kavuşmanın

safasıyla şair olduğunu; ancak ayrılığı anlatmaya gücünün yetmeyeceğini, bu sebeple hüznün ve kırgınlığını her şeyden çok yakıcı gözyaşlarının ifade edeceğini söyler. “Fırâk, âteşin katarât-ı dümû, hüzn ve inkisâr” gibi aynı kavram alanı içerisindeki kelimeler şairin duygu yoğunluğunu gözler önüne sermesi açısından dikkat çekicidir:

*Onun safâ-yı visâliyle şâir olmuşken,
Nasıl fırâkı tasvîre iktidârım olur?
Şu âteşin katarât-ı dümû hepsinden
Fasih tercüme-i hüzn ü inkisârım olur.*
(“Subh-ı Baharân” s. 606)

Şair, şiirin tamamında bir manzara karşısında hissettiklerini anlatır. Medeniyet kalıntısı olan sessiz yuvayı, yokluk levhasındaki hüznün yegâne şahidini olarak görür. Burada şairin harabe ev ile kendi hüznü arasında münasebet kurduğu fark edilir:

*Sabâh olur, o bürûdet geçer; fakat müzmin
Sükûn-ı mevki’i bir nefha eylemez ihlâl...
Yegâne şâhid-i hüznü bu levha-i ademîn
Bakıyye-i medeniyet bir âşiyâne-i lâl.*
(“Âşiyâne-i Lâl” s. 638)

2. Hazîn

Hüzünlü, kederli, mahzun, gamlı, acıklı manasında kullandığımız hazin kelimesi *Rübâb-ı Şikeste*’de 25 kez kullanılmıştır.

Ak saçlı bir ihtiyardan söz edilen şiirde, beyaz saçlı baş aynı zamanda hazin kelimesiyle nitelendirilir. Yaşlı bir adamın hüzünlü, ak saçlı hâli gözler önüne serilmek istenir:

*Âh, ey pîr-i ser-sefid-i hazin,
Seni görmekle işte âmâcım
Yine birçok teessürâta... Sevin*
(“Perde-i Teselli” s. 455)

“Sezâ”da bir tabiat manzarası karşısında şairin hisleriyle manzaranın bütünleşmesine tanık olunur. Şair etrafına baktığında yakınındaki ve uzaktaki eşya ile sahilleri, gülen bir insan gibi görür; ancak gülümseme "hazin" kelimesiyle nitelenmiştir. Yani gülümsemenin içerisinde bir burukluk vardır. Bu mısralardaki burukluk diğer nesne ve görüntülere de yansımaktadır. Parlayan/sedefli kumları öpen köpükte dahi seherin gücenik rengi titremektedir. Şair dalgaları, sedefli kumları öpen bir insana benzettir. Seher vakti havanın henüz aydınlanmamış hâli; şairin gözünde kırgın gücenik insanlar gibi düşünülmüş olabilir. Böylece tan vaktindeki renklerin yavaş yavaş aydınlanması sırasındaki durum gözler önüne serilmek istenir:

*Uzak yakın bütün eşyâ, bütün bu sâhiller
Güler gibiydi, fakat bir hazin tebessümle;*

*Olurdu ra'ş'e-nümâ reng-i infîl-i seher,
Sedefli kumları bûs eyleyen köpükte bile.
("Sezâ" s. 334-335)*

Şair kendi yaratılışını; çölde güneşin yakan ışıkları altında gözlerinde bütün renklerin yandığı, ölmek üzere olan bir seyyaha benzetir. Garip ve hazin kelime-siyle tanımlanan yaratılışın da tıpkı bu seyyah gibi selamet imkânı yoktur:

*Şu hazîn fitrat-ı garîbemle
Ben o seyyâha benzerim ki mehîb
Çölde şemsin şu'â-ı sûzânı
Yakarak gözlerinde elvânı,
Görmez artık selâmet imkânı;
("Sahâyif-i Hayâtımdan" s. 363)*

İnsanın gençlik yıllarının bir sabah vaktine benzetildiği ve çok çabuk geçtiği ifade edilen şiirde ömrün karanlık ve hazin bir geceye benzetilen dönemi bir türlü geçmek bilmemektedir:

*Sür'atle geçti subh-ı şebâbı hayâtımın,
Hiç geçmiyor fakat şu hazin leyle-i siyâh...
("Ukde-i Hayât" s. 394)*

Hasta insanın vücudundaki titremeleri sanki onun vücudundan düşen zerrelere benzeten şair, bu durumun hazin bir haber verdiğini söyler. Burada "dem-i mukarrer"den kasıt verilen hazin haber aslında ölüm vaktinin yaklaşmasıdır. Şiirde yaşama arzusunun sıcaklığıyla ölüm döşeğindeki insanın pişmanlıkları "heyhat" kelimesi ile dile getirilir:

*Vücûd-ı ra'ş'e-verinden kopup düşen zerrât
Verir peyâm-ı hazîn bir dem-i mukarrerden;
O muttasıl yine mahrûr-ı iştiyâk-ı hayât,
Eder lebinde şikâyet acıklı bir "Heyhât!
("Zavallı Hasta" s. 409)*

Üç yaşında neşe saçan bir çocuğun alnındaki hüzün kıvrımlarının manası üzerinde düşünen şair, ona hüzün ve teessürün yakışmadığını anlatmak ister. Hüzün ve teessür kelimelerinin anlamca birbirini tamamladığı şiirde "tıfl-ı neşe-perver" ile oluşan anlamsal zıtlık ve soru ifadesi bir çocuğa hüznü ve elemi yakıştıramayan şairin duygularını yansıtır:

*Fakat bu üç senelik tıfl-ı neş'e-perverde
Zaman zaman o teessür nedir, bilinmez ki,
Nedir o çîn-i hazîngâh o cebhe-i terde?
("Aşk ve Firak" s. 413)*

Vakit gece yarısıdır. Şair bütün emeliyle o hazin hatıraya ağlayarak bakmakta ve sessizce beklemektedir:

*Nısf-ı leyl işte... Pür-emel nazarım
Daha tasvîrinizde müstağrak;*

*Karşıdan lâî ü muntazır bakarım
O hazîn bergüzâra, ağlayarak.
("Şekvâ-yı Fırak" s. 431)*

Hayatın evreleri tanımlanırken seçilen kelimeler şiirdeki karamsarlığı çok kuvvetli bir şekilde hissettirmektedir: Karanlık bir çocukluk, reddedilmiş ve ziyana uğramış bir gençlik, kahır ve mihnet altında boğazlanmışçasına geçen bir ömür; küskün bir hayat, zehir bulaşmış bir ömür. Bütün bu yaşananlar şairin hayatında hüznü bir düğüm olmuştur:

*Hazın bir ukde meşkükiyyet-i neş'et hayâtında;
Karanlık bir sabâvet, bir şebâb-ı hâsir ü merdûd;
Bütün bir ömr-i mezbûhâne kahr u minnet altında;
Bütün bir ser-güzeşt-i münkesir, bir ömr-i zehr-âlûd.
("Bütün Bir Sergüzeşt" s. 452)*

Şairin kulağına bir derenin sesi gelmektedir; ancak o, derenin billur sesini hazin bir ses olarak duymaktadır. Burada duygu durumunun tabiattaki eşyaya aksettiren bir kişi karşımıza çıkar:

*Benim o dem geliyordu sımâh-ı dikkatime
-Safâlı aksi gibi gizli bir müşâarenin-
Hazin terâne-i billûru bir küçük derenin.
("Zavallı Evet!" s. 501)*

Şiirde bir derenin sessiz darbeleri/vuruşları hazanın inleme dolu boşluğunda, şaşkın ve hasret çeken korunun aynı rikkatle nasıl aksettiği görülür. Bu esnada şairin şiirinin titreşim beyanında sessiz bir inleme duyulur. Sükûtun darbeleri yani sessizliğin darbeleri/vuruşu ve sessizliğin inlemesi tamlamalarında tezat kelimelerin aynı tamlama içerisinde bir arada kullanılarak anlatımı kuvvetlendirmiştir. Ayrıca korunun hasret çeken ve şaşkın olarak nitelendirilmesi onun bir insan gibi düşünüldüğünü gösterir:

*Darabân-ı sukûtu bir derenin
Cevf-i pür-nâliş-i hazânında
Ne hazîn aksederse meşcerenin,
Aynı rikkatle, hâsir ü mebhût,
Duyulur şimdi bir enîn-i sükût
Şi'rimin lerziş-i beyânında.
("Son Nağme" s. 519)*

Şiirde, ey akşam, yine hazin hâlinde hissime dokundun, güzün sevdamın ulviyetiyle/seçkin sevdamın yüceliğiyle beni harap ettin, diye suçlanan akşam vakti bir insan gibi düşünülmüştür. Tefvik Fikret'in akşam vaktine bakışı Ahmet Haşim'i ve "Olvido" (Ahmet Muhip Dıranas) şiirindeki akşam vakti, sevgilinin hatırlandığı mısraları hazırlar gibidir:

*Dokundun hissime, ey şeb, yine hâl-i hazîninle,
Harâb ettin beni ulviyyet-i sevdâ-güzîninle.
("Dokundun Hissime" s. 610)*

Şiirde gökyüzünü mekân tutmuş, figanla beslendiği düşünülen bir kuşa seslenildiği görülür. Şair, hazin feryadıyla gönlünde melali uyandıran bu kuş-tan şikâyetçidir. “Melal”, “feryad-ı hazîn” ve “figan-perver” gibi birbirini anlamca tamamlayan kelimeler şairin hissettiği üzüntünün şiddetini vurgular:

*Şikâyet senden, ey mürğ-i hevâ-dâr ü figân-perver.
Ki feryâd-ı hazînin dilde ikâz-ı melâl eyler.
 (“Dokundun Hissime” s. 610)*

“Sevda-yı Şiir”de yine tabiat karşısında Tevfik Fikret'in hissettikleri karşımıza çıkar. Vakit akşam vaktidir, şair hazin ve güzel bir ses duymaktadır. Şiirin devamında hazin ve güzel sesin denize ait olduğu öğrenilmektedir, denizin başka bir vasfı daha vardır: Pür-sükûn yani sessizlik dolu. Sessizliğin hava gibi, su gibi dolabilecek bir şeye benzetildiği şiirde, “şeb, yine ve var” kelimelerinin tekrarı bizi, şairin böyle manzaralar karşısında hep aynı duygularını hissettiği sonucuna ulaştırır. Akşam vakti denizin sesi ve görüntüsü karşısında şairin ulvî bir infîâlî, pek rikkat bir hayali, şairliği ve o şairlik hâli vardır:

*Hazîn, fakat ne güzel bir sadâ şu, dinleyiniz.
Benim bu şeb yine ulvî bir infîâlim var!;
Güzel, fakat ne hazîn pür-sükûn olan şu deniz...
Benim bu şeb yine pek rikkat-i hayâlim var;
Benim bu şeb yine şâirliğim, o hâlim var!
 (“Sevda-yı Şiir” s. 619)*

Şiirin tamamına bakıldığında şarkı söyleyen sevgilinin şairin gönlünde uyandırdığı hislerin dile getirildiği görülmektedir. Sevgilinin sesinin her nağmesi aşkını ilan eder, gibidir. Muhabbet, hazin sesiyle ağlayan bir insana benzetilir. Önünde ve arkasında kanatlanmış uçan ruhların kanatlarındaki cennet kokusu onun sesinin rengine neşeli bir rikkat verir.

*İ'lân ediyor aşkını her nağme sesinde,
Giryân oluyor savt-ı hazîninde muhabbet:
Ervâh kanatlanmış uçar pîş ü pesinde;
Bahşetmede âhengine bir neş'eli rikkat
Gûyâ o kanatlardan uçan nefha-i cennet.
 (“Ey Yâr-ı Nâgâm-kâr” s. 654)*

Hayatın bütünüyle saadetle geçmeyeceği ifade edilen şu mısralarda biraz elemnin donuk olan ruh ve kalbi ısıtacağı düşünülür. “Donuk” ve “teshin” gibi zıt kavramların bir arada kullanımı anlatıma kuvvet katmıştır. Hazin ve elem ile hararet, teshin kelimeleri anlamca birbirini ve metnin anlamsal bütünlüğünü pekiştirmektedir:

*Biraz hayat ü harâret şu cism-i sengîne,
Biraz çiçek şu hazîn kabr-i vahşet-âgîne;
İçim saâdete asla inanmak istemiyor,
Biraz elem şu donuk ruh u kalbi teshîne!
 (“Biraz Ümit” s. 511)*

3. Mahzûn

Gamlı, hüznü, kederli olma durumlarını ifade için kullanılan mahzun kelimesi, Tefvik Fikret'in şiirlerinde iki kez karşımıza çıkar.

Meleğe benzetilen ve şairin gülüm diye seslendiği bir güzelden söz edilen şiirde onun küçük bir kız çocuğu olduğu düşünülebilir. Bu küçük kız çocuğunun şairin mahzun gönlüne neşe veren, müphem nazarları vardır. Şairin mahzun tavrı bir çocuğun neşesiyle dağılır ve onun şevkinin coşkunluğu kendisini şair yapar:

*Benim gülüm dediğim bir melekti, bir dilber
Çocuktan kim nazar-ı mübheminde bulmuştum
Ne varsa bir dil-i mahzûn için neşât-âver;
Onun ifâza-i şevkiyle şâir olmuştum.
("Subh-ı Baharân" s. 606)*

Şiirde tablo gibi bir manzara karşımıza çıkar: Bir deniz, dumanlı bir gökyüzü ve sessizliğe gark olmuş bir vaziyette bir sahil. Bir konuşma ve sohbet üslubunun dikkat çektiği şiirde şair, baktığı güzin levhaya karşısındaki kişinin de bakmasını ister. Manzarada sevilen mahzun bir kadın vardır, derya/deniz, sahil kıyısında dolaştığı tasavvur edilen mahzun sevgilinin eteğine sürünmektedir:

*Bak şu levh-i güzîne: Gark-ı sükûn
Bir denizle dumanlı bir de semâ;
Bir de sâhil, ki dilber-i mahzûn,
Sürünür zeyl-i nâzına deryâ..
("Bir Yaz Levhası" s. 631)*

4. Elem

Rübâb-ı Şikeste'de elem (6) kökünden âlâm (7), teellüm (4) ve müteellim (1) şeklinde toplam 18 kelimeye yer verildiği görülmüştür.

Şiirde ister en yüce, ister en hakir mertebede olsun aynı çamurdan/ mayadan yaratılan bütün insanların aynı duyguları hissettiği ifade edilir. Daha sonra bunun özel bir duyguya indirildiği hissedilir. Felsefî bir derinlik sezilen şiirde âlâmın tekrarı ve elem olarak yinelenmesi bizi en çok bu duygu üzerine yoğunlaşmak gerektiği fikrine ulaştırır. İnsanın çaresiz katlanmak zorunda kaldığı şeyin elem olduğu hatırlatılır:

*Hepsi bunlar, bu yazılmış, unutulmuş şeyler
O samîmiyyete meczûb olarak toplanıyor;
Kim bilir, belki içinden biri âlâmınızın,
- Evet, âlâmınızın; çünkü elemden hâlî
Yaşayan yok... Buna bî-çâre beşer katlanıyor!-
Belki bir ma'kes-i nâçîzi olur; en âlî
Yaşayanlar bile hissetmede en müstahkar
Yaşayanlar gibidir... Aynı çamurdan bu yığın!
("Kâriyerime" s. 315)*

Şiirde sanki bir geceliğine annesinden ayrı kalacak bir bebeğin uyutulmaya çalışıldığı bir çağrışım dünyası oluşturulmuştur. "Neşîde-i elem" tamlamasıyla bir bebeğe ninni söyleyen insan figürünün şiire yerleştirildiği görülür:

*Yarın şu bir gecelik iftirâka ağlayacak
Neşîde-i elemnin ninnisiyle sallanarak
Sabâhı bekliyorum... Gelmiyor, fakat hâin!*
(“Sükûn İçinde” s. 434)

“Elemli kalp ve kederli bakışlar/gözler” ile aciz hisseden bir şairin duygu durumu şu satırlarda karşımıza çıkar. Bu durum onun tabiata bakışını etkilemektedir. Mavi denizle adeta bir dost gibi konuşup dertleşir. Kendisinin karanlık karışmış nazarı onun masum ruhunu bulandırmasın ister. Burada bir temenni söz konusudur. Sanki kendi karanlık bulaşmış bakışının denizi bulandıracığı ve onun masum ruhunu kirleteceği endişesiyle onu sakınmak isteyen bir şair psikolojisi karşımıza çıkar. Kederli ve aciz gözlerle karşısındakine bakan şairin mavi deniz karşısında teselli bulduğu görülür. Mavi deniz sanki onun kalbinin elemine ağlayan bir anne gibi düşünölmüştür:

*Râh-ı ma'sûmunu, ey mâî deniz;
Âh, lâkin ne zarar;
Ben bu gözlerle mükedder, âciz,
Sana baktıkça tesellî bulurum, aldanırım;
Mâî bir göz elem-i kalbime ağlar sanırım...*
(“Mâî Deniz” s. 469)

Şiirin ilk bölümünde şairin hür, habersiz ruhunun tabiatı latif bir teselli kaynağı olarak gördüğü fark edilmektedir. Burada ise kendi mutluluğunun aksini tabiatta seyreden şair; habersiz bir çocuk olarak nitelediği ruhunun saf kalbine birden bir siyah elem noktasının düştüğünü söyler. Yaşadığı elemnin tesellisini tabiatta arayan şairin karşısına seherde bir manzara çıkar. Şiirdeki bu manzara kayıtsız şekilde gülen bir insana benzetilmiştir:

*Bir gün bu tıfl-ı bî-haberin kalb-i sâfına
Bir nokta-i siyâh-ı elem düştü bağıteten;
Baktım o cebhe-i seherin inkişâfına
Bir levha seyrederek gibi lâ-kayd ü hande-zen*
(“Teşrik-i Melâl” s. 495)

5. Âlâm

Tevfik Fikret, şu kasvetli boğuşma alanında yani dünyadaki bütün hüsrân ve faciaların elemleriyle geçen günlerinin matemini okuyucularının iki üç şefkat damlasının sileceğini ifade eder. Birbirini anlamsal olarak tamamlayan hüsrân, matem, âlâm ve fecâyî kelimelerini bir arada kullanarak hayatın acıla-

rını, hüznlerini ve bunların şiddeti ile sürekliliğini gözler önüne serer. Şefkatın bir gözyaşına benzetildiği şiirde, şair için bu birkaç şefkat damlası yaşadığı bütün o hüzn, elem ve matemini unutturacaktır:

*İki üç katre-i şefkat... Bu tesellî yetiştir..
Şu cedel-gâh-ı mukassîde bütün hüsrânla,
Bütün âlâm-ı fecâyi'le geçen günlerimin
İki üç katredir ancak silecek mâtemini.
("Kârikerime" s. 315)*

Şair şu mısralarda; herkesin elem ve acı ile yaşadığı, insanlığın buna çaresiz katlanmak zorunda olduğunu ifade etmektedir:

*Kim bilir, belki içinden biri âlâmınızın,
- Evet, âlâmınızın; çünkü elemden hâlî
Yaşayan yok... Buna bî-çâre beşer katlanıyor!-
("Kârikerime" s. 315)*

Ağlama ve yağmur arasında bir bağlantı kuran Fikret için kendi duygularıyla kaplanmış ruhu ile bulutlarla kaplı gökyüzü arasında benzerlik söz konusudur. Ağladığında kendisi nasıl rahatlayacaksa yağmur yağdığında da bulutlarla kaplı gökyüzü yerini açık bir akşama bırakacaktır. Burada bulutlarla sönen gün tamlaması ile gün, sanki bir ışık/bir mum gibi düşünülmüştür. Şairin ruh dünyası hakkında ipuçları veren şiirde o, yaşadığı duygu yoğunluğunu azıcık ağlama ile azaltacağını düşünür. Azıcık ağladıktan sonra bütün ömrünün elemeler ve kederlerle geçmesine razıdır. Demek ki şairin hissettiği duygu, ömrü boyunca yaşamaya razı olduğu elem ve kederlerden daha fazladır. Burada elem yerine "âlâm" ile "ekdar" kelimelerinin tercihi ve bir arada kullanımını yaşanan duygunun yoğunluğunu ortaya koymasından dolayı tercih edilmiş olmalıdır:

*- Ağlasam, âh azıcık ağlayabilsem, ömrüm
Bütün âlâm ile ekdâr ile geçsin, aramam.
Ağlasam, belki biraz yağsa o rahmet, görürüm
Şu bulutlarla sönen günde açık bir akşam.
Fakat efsûs!...
("Nesrin" s. 331)*

Şiirde; dulların, yoksulların ve inleyenlerin hâlî bir elem tablosu olarak görülür:

*Derin, iniltili çarpıntılarla sîne-i hâk
Teessürâtım söyler bu levh-i âlâma;
Sizin kalbiniz elbet acır, değil mi? Verin,
Verin şu dullara, yoksul kalan şu eytâma,
Verin enînine gayet, şu bir yığın beşerin!
("Verin Zavallılara" s. 360)*

6. Teellüm

Şiirde ıstırabını engellemesinin mümkün olmadığını düşünen, fırsatı elinde bir ressam karşımıza çıkar. Tevfik Fikret'in resimle ilgilendiği bilinmektedir. Burada şairin birinin resmini çizerken kendi ruhundaki ıstırapla meşgul olduğunu ve bunu yok etmesinin mümkün olmadığını düşündüğü sırada karşısındaki kişinin dudaklarında "ölen bir tebessümü" fark ettiği görülür. Tebessümün yok olması, ölen bir insan gibi düşünülmüştür. Bu durum şaire/ressama birden yok olan kendi gençliğinin en acı teellüm rengi olarak görünür. Bir rengin elem kelimesiyle, elemnin de acı ve en kelimeleriyle nitelenmesi hissedilen duygunun boyutunu gözler önüne serer:

*Mümkün değildi men'i fakat ıztırâbımın;
Fırçam dudaklarında ölen bir tebessümü
Tespit ederken onda zevâl-i şebâbımın
"Birden göründü en acı reng-i teellümü...
("Resmini Yaparken" s. 433)*

Aşağıdaki şiirde aslında olağan bir durumdan bahsedilmektedir. Bir mevsimin bitişiyle başka bir mevsim başlar. Şiirde de kışın bitip baharın başladığı haber verilmektedir. Ancak şair bir mevsimin bitip diğerinin ortaya çıkışına baktıkça insanoglunun talihi için tasalanmakta ve ağlamaktadır. Aslında sevinmesi gereken olaya neden üzülüp ağladığını kendi kendine sorgulayan şairin ümitsizliği karşımıza çıkmaktadır:

*Her mevsimin sukûtu olur başka mevsime
Bir menba'-ı nemâ...
Baktıkça ben zuhûr u sukût-ı mevâsime,
Ey tâli'-i beşer,
Bilmem niçin teellüm eder, ağlarım sana!
("Âveng-i Şühûr" 12 s. 584)*

Konuşma yeteneğini verem olmuş birisine benzeten şair; her sözünün bir acı öksürük olduğunu ve şiirindeki kederlenme tavrının hep kendisine, kendi aczine döndüğünü söyler. Burada "fâci, teellüm ve acz" gibi kelimeler şiirde anlamsal bir bütünlük oluşturmuştur:

*Etmiş gibi nâtukam teverrim,
Her lâfzım bir süâl-i fâci
Şi'rimdeki şive-i teellüm
Râci bana, hep bu acze râci.
("Neş'esiz" s. 646)*

7. Müteellim

Bir çocuğun Zerrîşte isimli kedisine duyduğu sevginin anlatıldığı şiirde müteellim ve keder kelimelerinin bir arada kullanımı kelimeler arasında bir tenasüp oluşturur; böylece elem duygusu daha kuvvetli bir anlatımla ifadesini

bulur. Burada dikkat çeken husus; elem ve keder gibi duyguların insan hayatı içinde görüldüğü, çoğunlukla elemın sebeplerinin belli olduğu; ama bazen sebepsiz de insanın kederlenebileceğinin söylenmesidir:

*Herkes gibi; hattâ
Ba'zan da sebepsizce olurdum müteellim...
Zerrişte, bu ismiydi onun, sanki haber-dâr
Mahfî kederimden,
("Zerrişte" s. 414)*

Sonuç

Tevfik Fikret, *Rübâb-ı Şikeste*'de hüznü ve elem kelimelerini hem yalın biçimleriyle hem de "hazın, mahzun, elem, müteellim, teellüm" gibi çekimleriyle birlikte kullanmıştır. Bu kelimelerle birlikte hüznü ifade eden yakın anlamlı kelimelere de yer vererek anlamı pekiştirdiği görülmüştür. Çeşitli tamlamalarla anlamı zenginleştirip manaya vurgu yaptığı da tespit edilmiştir. Özellikle soyut duyguları somutlaştırmak için soyut ile somut kelimelerin birlikte kullanımıyla oluşturulan tamlamalar dikkat çekmektedir. Hüznü ve elemi çeşitli çağrışımlar içerisinde anlatırken kişileştirme yoluyla bu soyut kavramları da somutlaştırmıştır. Resimle de ilgilenen Tevfik Fikret, bir ressam titizliği ile tabiata/manzaraya bakmış, kendi hisleriyle tabiati/manzarayı yorumlamıştır.

Şair hüznü ve elemi somutlaştırarak anlatırken çeşitli tabiat unsurlarından yararlanmışır. Eski bir ev, bir çiçek, bir kır manzarası onun duygularına tercüman olmuş; kendi duyguları ile gördüğü manzara arasında anlam ilgileri kurarak hüznü somutlaştırmaya çalışmıştır. Özellikle sonbahar tasvirleri, sonbaharda tabiatın büründüğü renkler, hüznü ifade için geniş imkânlar sunmuştur. Seher vakti, akşam, gece gibi günün farklı zaman dilimlerini hüznün farklı bir tonunu ifade edecek şekilde kullanmıştır. Değişik insan tipleri de hüznün somut göstergesi olarak şiirde yer almıştır.

Tevfik Fikret'in şiirlerinde hüznü bu kadar farklı bir kelime kadrosuyla ifade etmesi şairin bu duyguyu ne kadar derinden hissettiğini göstermiştir. Şairdeki hüznün kaynağı onun mizacı, beslendiği kaynaklar, benimsediği sanat anlayışı ve yaşadığı dönemin atmosferinde aranmalıdır. Çok değişik kanallardan beslenen hüznü, şairin şiirlerinde farklı kelime ve imajlarla geniş bir yer tutmuştur.

Tevfik Fikret'in daha iyi anlaşılabilmesi için onun şiirlerinin çeşitli açılardan tahlile ihtiyacı vardır. Burada söz konusu çalışma, hüznü ve elem bağlamında hazırlanmıştır. Benzer çalışmalar arttıkça şairin kelime kadrosu ve anlam dünyası daha geniş biçimde ortaya konulmuş olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akay, Hasan. *Servet-i Fünun Şiir Estetiği*. Kitabevi Yayınları, 1998.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın Kitabevi, 1960.
- Kaplan, Mehmet. *Tevfik Fikret*. Dergâh Yayınları, 1998.
- Karabulut, Mustafa. "Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin'in Şiirlerinde Melankoli." *Turkish Studies, International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, no. 10/2 Winter 2015, ss. 507-520.
- Karakuş, Ahmet. *Modern Türk Şiirinde Hüzün ve Melâl*. 2009. Sakarya Ü, Yüksek lisans tezi.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. *Ahmet Haşim*. İletişim Yayınları. 2016.
- [Kubbealti Lugati \(lugati.com\)](http://lugati.com)
- Okay, Orhan. *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. Dergâh Yayınları, 1990.
- Polat, Nazım Hikmet. *Tevfik Fikret Bütün Eserleri Eleştirel Basım*. Yapı Kredi Yayınları, 2021.
- Sayar, Kemal. *Hüzün Hastalığı*. Timaş Yayınları, 2012.
- Tarlan, Ali Nihad. *Edebiyat Meseleleri*. Akçağ Yayınları, 2017.
- Tevfik Fikret. *Rübâb-ı Şikeste*. Salkım Söğüt Yayınları, 2009.
- Yavuz, Hilmi. *Hüzün ve Ben*. Timaş Yayınları, 2013.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.